DOI: 10.33498/louu-2026-03-118

Артем Данілов

доктор філософії в галузі права, адвокат,
арбітражний керуючий
(Одеса, Україна)
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0003-0355-4973
mailto:danilov.a@hotmail.com

УДК 347.736

ДОКТРИНА ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ДОСТАТНОСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТ КООРДИНАЦІЇ КОЛЕКТИВНОГО ЗАХИСТУ В ПРОЦЕДУРАХ БАНКРУТСТВА

Анотація. Стаття присвячена проблемі координації процесуальної активності арбітражного керуючого і кредиторів у процедурах банкрутства. Обґрунтовано, що ототожнення активності з ефективністю без урахування її узгодженості призводить до фрагментації захисту та нераціонального використання ресурсів конкурсної маси.

Метою статті є з'ясування особливостей реалізації процесуальної активності "суб'єктів колективного захисту" та обґрунтування доктринального підходу до її координації. Доведено, що принципи конкурсного імунітету та безсумнівної повноти дій арбітражного керуючого попри їхню охоронну функцію не забезпечують належної синхронізації дій багатьох учасників і не запобігають надмірній або несистемній активності.

Основним результатом дослідження є обґрунтування доктрини процесуальної достатності колективного захисту як загального координаційного принципу ex ante та ex post оцінки поведінки суб'єктів у конкурсному процесі. Процесуальна достатність розглядається як критерій співмірності та цільової спрямованості ініціатив на досягнення колективного майнового результату. Застосування цієї доктрини дає змогу інтегрувати автономні повноваження суб'єктів у цілісну модель оцінки, що підвищує передбачуваність правозастосування та ефективність процедур банкрутства без підміни судового розсуду.

Ключові слова: банкрутство; конкурсна маса; конкурсний імунітет; суб'єкти колективного захисту; арбітражний керуючий; комітет кредиторів; процесуальна достатність; координація процесуальних повноважень.

Справжній майстер застосовує силу не заради агресії, а для припинення хаосу й порятунку багатьох – ця теза, сформульована Ягю Муненорі у трактаті "Меч, що дарує життя"[1] (1632 р.), влучно відображає внутрішню логіку процедур банкрутства, у межах яких правові інструменти втручання застосовуються не для реалізації індивідуального інтересу, а з метою відновлення впорядкованого колективного майнового процесу. Формування конкурсної маси в цьому контексті є центральною функціональною метою процедур банкрутства, оскільки саме її обсяг і склад визначають перспективу та

[1] Yagyu Munenori, *The Life-Giving Sword: Secret Teachings from the House of the Shogun* (Translated by William Scott Wilson, Shambhala Publications 2012).

© Артем Данілов, 2026

ступінь задоволення вимог кредиторів. У сучасній моделі правового регулювання неплатоспроможності ефективність досягнення цієї мети оцінюється, зокрема, через коефіцієнт задоволення вимог кредиторів, який відображає співвідношення між вартістю активів боржника та сумою визнаних судом зобов'язань.

Такий результат досягається не лише шляхом забезпечення відкритого продажу за найвищою ціною наявного майна боржника, а й через виважене та цілеспрямоване застосування двох взаємозв'язаних стратегій: максимального наповнення конкурсної маси та мінімізації необґрунтованих зобов'язань боржника. Перша стратегія реалізується шляхом застосування механізмів оскарження правочинів боржника, вчинених на шкоду боржнику і кредиторам, а також покладення солідарної і субсидіарної відповідальності на осіб, дії або бездіяльність яких призвели до виникнення чи поглиблення неплатоспроможності. Друга стратегія пов'язана з оптимізацією пасивів боржника та полягає в усуненні з конкурсного розрахунку фіктивних, штучно створених або економічно необґрунтованих вимог кредиторів. У цьому аспекті оскарження правочинів, на яких ґрунтуються заявлені до боржника кредиторські вимоги, виконує функцію правового "фільтра", який забезпечує очищення пасивів боржника.

Особливістю чинного нормативного регулювання є багатосуб'єктний характер реалізації правових засобів, спрямованих на формування конкурсної маси. Такі засоби можуть ініціюватися арбітражним керуючим (статті 34, 42, 44, 50, 61, 73 Кодексу України з процедур банкрутства[2], далі – КУзПБ), окремими кредиторами (статті 34, 42, 73 КУзПБ), а також комітетом кредиторів (п. 3 ч. 8 ст. 48 КУзПБ), кожен з яких наділений самостійними, хоча й функціонально взаємопов'язаними процесуальними повноваженнями щодо звернення до суду. Така модель є результатом еволюції вітчизняного законодавства: до 2013 р. право оскарження правочинів боржника фактично перебувало у процесуальній монополії арбітражного керуючого, з 2013 р. відповідні повноваження були надані конкурсним кредиторам, а з 2019 р. – поширені на всіх кредиторів без обмеження їх статусу. Водночас незалежно від суб'єкта ініціативи такі процесуальні дії та їх правові наслідки спрямовані на досягнення спільного функціонального результату – збільшення активів боржника або усунення необґрунтованих зобов'язань, що безпосередньо впливає на рівень задоволення вимог усієї сукупності кредиторів.

Саме тому окремі процесуальні ініціативи цих суб'єктів за своєю функціональною природою слугують формами реалізації колективного інтересу кредиторів, навіть якщо вони здійснюються в межах індивідуального процесуального порядку. За відсутності спеціальних механізмів узгодження така множинність ініціатив трансформується у неконтрольовану процесу-

[2] Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18 жовтня 2018 р. № 2597-VIII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text> (дата звернення 17.01.2026).

альну конкуренцію, яка може проявлятися в дублюванні вимог, конфлікті процесуальних стратегій та різному баченні доцільності й черговості застосування інструментів впливу на конкурсну масу. За таких умов конкуренція процесуальних ініціатив арбітражного керуючого, окремих кредиторів та комітету кредиторів потребує наукового осмислення не лише з позицій допустимості чи формальної правомірності, а як проблеми управління процесуальною множинністю з огляду на критерії її достатності для досягнення мети конкурсної процедури.

Актуальність дослідження зумовлена відсутністю в чинному законодавстві та судовій практиці нормативно визначених критеріїв координації процесуальної активності суб'єктів, наділених повноваженнями щодо формування конкурсної маси. Домінування у правозастосуванні принципу беззумнівної повноти дій арбітражного керуючого як антипасивного стандарту не дає змоги адекватно реагувати на іншу крайність – надмірну та несистемну процесуальну активність, яка формально відповідає вимогам допустимості, але не завжди узгоджується з цілями конкурсної процедури та колективним майновим інтересом кредиторів.

Аналіз наукових досліджень у сфері захисту прав кредиторів виявив домінування трьох основних векторів: матеріально-правового (недійсність правочинів і субсидіарна відповідальність – А. Бутирський[3], М. Гурин[4], Л. Грабован[5], О. Латиніна[6], Б. Поляков і Р. Поляков[7]), процесуального (судовий захист і форми розгляду майнових спорів – І. Вечірко[8], С. Райчева[9], О. Кологойда[10]) та інституційного (статус арбітражного керуючого і комітету кредиторів – І. Бутирська[11], Я. Рябцева[12], Ю. Кабенок[13], С. Донков[14]).

Попри глибоке опрацювання цих аспектів більшість авторів розглядають правові інститути ізольовано, без урахування їхніх колективних наслідків. У вітчизняній доктрині досі відсутнє цілісне дослідження процесуальної активності як узгодженого системного явища, що спрямоване на формування

[3] А Бутирський, 'Правове регулювання заходів щодо відновлення платоспроможності боржника' (дис канд юрид наук, 2007).

[4] М Гурин, 'Визнання недійсними правочинів боржника у процедурі банкрутства' (дис канд юрид наук, 2013).

[5] Л Грабован, 'Погашення вимог кредиторів у процедурі банкрутства' (дис канд юрид наук, 2017).

[6] О Латинін, 'Правове регулювання захисту прав кредиторів у справі про неспроможність (банкрутство)' (дис канд юрид наук, 2012).

[7] Б Поляков, Р Поляков, *Актуальні проблеми захисту майнових прав та інтересів кредиторів у процедурі банкрутства (неспроможності) в Україні та деяких країнах Європи* (НДІ приватного права і підприємництва імені акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України 2025).

[8] І Вечірко, 'Правове регулювання процесуальних відносин у справах про банкрутство в Україні' (дис канд юрид наук, 2011).

[9] С Райчева, 'Відокремлене провадження у справах про банкрутство' (дис д-ра філос 081 Право, 2025).

[10] О Кологойда, 'Захист прав та інтересів кредиторів у разі неплатоспроможності господарського товариства' [2023] 9 Право України 96–114 https://doi.org/10.33498/louu-2023-09-096.

[11] І Бутирська, *Правовий статус учасників справи про банкрутство* (Технодрук 2017).

[12] Я Рябцева, 'Правовий статус арбітражного керуючого' (дис канд юрид наук, 2006).

[13] Ю Кабенок, 'Правове регулювання арбітражного управління в процедурі банкрутства в Україні' (дис канд юрид наук, 2018).

[14] С Донков, 'Процесуальна незалежність арбітражного керуючого в процедурах банкрутства' (дис д-ра філос 081 Право, 2023).

конкурсної маси. Поза увагою науковців залишається питання синергії та взаємодії різних суб'єктів, сукупна діяльність яких має оцінюватися за критерієм достатності активів для досягнення ключової мети процедури банкрутства.

Мета дослідження полягає в з'ясуванні особливостей реалізації процесуальної активності кредиторів, арбітражного керуючого та комітету кредиторів у процедурах банкрутства, зокрема, при оскарженні правочинів боржника й ініціюванні солідарної чи субсидіарної відповідальності, а також у визначенні її впливу на формування конкурсної маси та рівень задоволення вимог кредиторів. Дослідження спрямоване на виявлення проблем, зумовлених множинністю та неузгодженістю процесуальних ініціатив у межах однієї справи про банкрутство, і формування узгодженої моделі оцінки та координації такої активності на основі доктрини процесуальної достатності колективного захисту, з урахуванням ролі арбітражного керуючого як ключового суб'єкта реалізації процесуальної стратегії в інтересах усієї сукупності кредиторів.

Процедури банкрутства за своєю правовою природою становлять особливу форму колективного захисту майнових інтересів кредиторів, у межах якої індивідуальні вимоги окремих учасників підпорядковуються спільній функціональній меті – справедливому та пропорційному задоволенню вимог усієї сукупності кредиторів за рахунок конкурсної маси. На відміну від позовного провадження, орієнтованого на досягнення автономного результату на користь конкретного позивача, конкурсна процедура концентрує майнові претензії та процесуальні дії в межах єдиного провадження, наслідки якого мають універсальний характер і поширюються на всіх кредиторів незалежно від рівня їх індивідуальної процесуальної активності.

У цьому контексті конкурсна маса постає не лише як сукупність активів боржника, а як процесуальний результат реалізації комплексу юридичних дій і рішень, що приймаються у межах справи про банкрутство. Її обсяг і структура залежать не стільки від початкового майнового стану боржника, скільки від інтенсивності, спрямованості та узгодженості процесуальної активності учасників, уповноважених ініціювати дії з колективними майновими наслідками. Формування конкурсної маси таким чином має динамічний характер і опосередковується процесуальними стратегіями та механізмами їх реалізації.

Водночас у практиці процедур банкрутства нерідко простежується тенденція ототожнення процесуальної активності з ефективністю конкурсного процесу. Зростання кількості поданих позовів, заяв і клопотань часто сприймається як показник належного захисту інтересів кредиторів, хоча такий кількісний підхід не враховує колективної природи конкурсної процедури і може призводити до фрагментації захисту, дублювання процесуальних дій та збільшення витрат конкурсної маси без пропорційного майнового ефекту.

Особливістю конкурсного процесу є наявність кількох суб'єктів, наділених самостійними процесуальними повноваженнями щодо ініціювання дій, здатних безпосередньо впливати на формування конкурсної маси, зокрема арбітражного керуючого, окремих кредиторів та комітету кредиторів. Хоча такі суб'єкти діють у різних процесуальних формах і в межах різного обсягу повноважень, правові наслідки їх ініціатив мають спільний майновий ефект і позначаються на рівні задоволення вимог усієї сукупності кредиторів.

Множинність процесуальних ініціатив у межах однієї справи про банкрутство є об'єктивною рисою конкурсного процесу, зумовленою як колективною природою захисту, так і законодавчим розподілом процесуальних повноважень. Водночас за відсутності нормативно визначених механізмів координації така множинність створює ризики втрати цілісності процедури, оскільки чинні правові інструменти зосереджені переважно на оцінці формальної допустимості окремих дій або подоланні пасивності, але не дають змоги адекватно реагувати на надмірну чи несистемну процесуальну активність.

Для опису цього явища в статті використовується узагальнене поняття *"суб'єкти колективного захисту"*, під яким розуміється коло учасників справи про банкрутство, індивідуальні процесуальні ініціативи яких зумовлюють не автономні, а колективні майнові наслідки та безпосередньо впливають на формування конкурсної маси і рівень задоволення вимог усієї сукупності кредиторів. Йдеться не про нову процесуальну категорію, а про аналітичну рамку, що дає змогу відійти від формального опису процесуальних статусів і зосередитися на функціональній єдності правових наслідків відповідних дій.

Арбітражний керуючий у цій системі посідає центральне місце як професійний учасник процедури, на якого покладено обов'язок діяти в інтересах усієї сукупності кредиторів і забезпечувати збереження та поповнення конкурсної маси. Його процесуальні повноваження мають публічно-правовий і фідуціарний характер, а вжиття заходів захисту виступає не правом (на відміну від кредиторів), а обов'язком. Водночас оскільки арбітражний керуючий не є єдиним суб'єктом, здатним ініціювати дії з аналогічними майновими наслідками, об'єктивно унеможливлюється модель "єдиного носія процесуальної волі" у конкурсному процесі.

Окремі кредитори, зі свого боку, наділені правом самостійно звертатися до суду із вимогами, спрямованими на оспорювання правочинів боржника або притягнення винних осіб до відповідальності. Хоча такі дії формально здійснюються в індивідуальному процесуальному порядку, їх позитивні результати включаються до конкурсної маси та впливають на майнове становище всіх кредиторів. Процесуальна активність кредитора у цьому сенсі набуває подвійної природи: з одного боку, вона є реалізацією суб'єктивного права, а з іншого – формою участі в колективному захисті.

Комітет кредиторів своєю чергою виступає колегіальним органом, покликаним репрезентувати узагальнений інтерес кредиторської спільноти та впливати на ключові аспекти перебігу процедури банкрутства. Його роль полягає не стільки в безпосередньому ініціюванні судових проваджень, скільки у формуванні позицій, оцінці дій арбітражного керуючого та погодженні стратегічних рішень. Водночас відсутність у комітету повноважень прямого процесуального примусу або заборони автономних ініціатив інших суб'єктів зумовлює обмеженість його координаційного потенціалу.

Отже, у межах конкурсного процесу формується ситуація нормативної асиметрії, за якої кілька суб'єктів наділені самостійними процесуальними правами щодо ініціювання заходів колективного захисту, тоді як відповідальність за загальний майновий результат та оцінка належності процесуальної поведінки концентруються переважно на арбітражному керуючому. Процесуальна активність кредиторів і комітету кредиторів має характер дискреційного права, а не юридичного обов'язку, що зумовлює знеособлення відповідальності за їх процесуальні ініціативи як колективного суб'єкта.

За цих умов множинність суб'єктів колективного захисту постає не як відхилення від нормативної моделі банкрутства, а як її системна характеристика. Водночас саме така структура конкурсного процесу актуалізує методологічний запит на формування критеріїв, здатних відрізнити функціонально виправдану процесуальну активність від деструктивної процесуальної конкуренції, що не забезпечує належного колективного майнового результату.

Аналогічна проблематика простежується не лише у вітчизняній практиці, а й у іноземних правопорядках, де питання розподілу та узгодження повноважень між адміністраторами процедур неплатоспроможності і кредиторами розглядається як системна характеристика сучасного конкурсного процесу[15].

У доктрині іноземних правопорядків проблематика розподілу та конкуренції процесуальних повноважень між адміністратором процедур неплатоспроможності та кредиторами при оскарженні правочинів боржника також визнається такою, що безпосередньо впливає на ефективність процедур неплатоспроможності. Зокрема, у працях, присвячених праву Європейського Союзу, наголошується, що інструменти оспорювання правочинів (transaction avoidance) і оспорювання шахрайського відчуження майна (fraudulent transfer), попри їх колективне функціональне призначення, у національних моделях по-різному поєднують процесуальні ініціативи адміністратора та кредиторів, що породжує питання меж їхнього процесуаль-

[15] В Поєдинок, І Коваленко, 'Відповідальність директорів у процедурах неспроможності (банкрутства) за законодавством ЄС та окремих держав – членів ЄС' [2021] 1 Економіка та право 48–57 https://doi.org/10.15407/econlaw.2021.01.048.

ного права на подання позовів (standing) і допустимості автономних процесуальних дій окремих кредиторів поза узгодженою стратегією процедури[16].

Аналогічні висновки простежуються й у порівняльних дослідженнях американського та європейського банкрутного права, де аналізується протиставлення моделей, орієнтованих на адміністратора (trustee-centric) і моделі, керованої кредиторами (creditor-driven) оспорювання правочинів та ініціювання вимог про відповідальність директорів або інших контролюючих осіб[17]. У результаті конкуренція та узгодження повноважень між адміністратором і кредиторами розглядаються не як національна специфіка, а як загальна риса й доктринальна проблема сучасних систем неплатоспроможності.

Повертаючись до національних особливостей, варто відзначити, що відсутність нормативно закріплених критеріїв оцінки процесуальної взаємодії суб'єктів колективного захисту зумовило компенсаторну роль судової практики, яка шляхом тлумачення загальних засад банкрутства сформувала низку доктринальних орієнтирів оцінки процесуальної поведінки. Характерною рисою цих підходів є їх ex post природа: вони застосовуються переважно для оцінки вже вчинених дій і спрямовані на усунення очевидних порушень або пасивності, а не на попереднє узгодження процесуальних стратегій.

Системотвірне значення серед таких орієнтирів посідає принцип конкурсного імунітету, який закріплює колективну логіку реалізації результатів процесуальної активності у справах про банкрутство. У правозастосовній практиці він послідовно тлумачиться як заборона індивідуального задоволення вимог кредиторів поза межами конкурсної процедури та як запобіжник отримання будь-яких процесуальних або майнових преференцій на шкоду іншим кредиторам[18]. Навіть у випадках, коли ініціатором відповідних дій виступає окремий кредитор, їх наслідки мають бути інтегровані в конкурсну масу та підпорядковані принципам черговості й пропорційності.

Функціонально принцип конкурсного імунітету виконує роль негативного обмежувача: він не регулює інтенсивність або доцільність процесуальної активності, але встановлює межу допустимого результату, який не може виходити за рамки колективного задоволення вимог. У цьому сенсі судова

[16] A Keay, 'The Harmonization of the Avoidance Rules in European Union Insolvencies' [2017] 66(1) International & Comparative Law Quarterly 79–105 https://doi.org/10.1017/S0020589316000518; P Banasik, M Godlewska, P Kędzierski, S Morawska, J Turek, 'The Pro-Debtor and Pro-Creditor Models – Comparison of the Effectiveness of Bankruptcy Law' [2022] 4 Kwartalnik Nauk o Przedsiębiorstwie 19–30 https://doi.org/10.33119/KNoP.2022.66.4.2.

[17] A M Fagetan, 'Corporate Insolvency Laws in Selected Jurisdictions: US, England, France, and Germany – A Comparative Perspective' [2025] 14(2) Laws https://doi.org/10.3390/laws14020021.

[18] Постанова Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 02 жовтня 2019 р. у справі № 910/9535/18 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85211542> (дата звернення 17.01.2026); Постанова Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 04 вересня 2024 р. у справі № 908/3236/21 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/122021182> (дата звернення 17.01.2026); Постанова Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 28 листопада 2019 р. у справі № 910/8357/18 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86176126> (дата звернення 17.01.2026).

pravoua.com.ua

практика концентрується не на питанні, *чи потрібно* ініціювати певну процесуальну дію, а на питанні, *яким чином* її результат може бути використаний у межах конкурсного процесу.

Іншим ключовим орієнтиром судової практики є принцип безсумнівної повноти дій арбітражного керуючого, який установлює мінімальний антипасивний стандарт його професійної поведінки[19]. Цей принцип зобов'язує арбітражного керуючого вживати всіх можливих і доцільних заходів для виявлення, збереження та повернення активів боржника, проте за своєю природою він спрямований на подолання дефіциту дій і не містить інструментів оцінки їх надмірності або процесуальної доцільності в умовах множинності автономних ініціатив інших суб'єктів конкурсного процесу.

Антипасивна логіка цього принципу зумовлює його асиметричний характер: арбітражний керуючий зобов'язаний діяти активно, тоді як процесуальна активність кредиторів має характер права, а не обов'язку. Унаслідок цього відповідальність за кінцевий колективний результат концентрується на одній особі, тоді як інші суб'єкти зберігають автономію без кореспондуючої відповідальності за узгодженість власних ініціатив.

За відсутності нормативно визначених критеріїв достатності принцип безсумнівної повноти дій схильний до розширювального тлумачення, за якого належність поведінки починає оцінюватися крізь призму максимальної кількості ініційованих заходів. У такій логіці "повнота" поступово трансформується у вимогу процесуального максималізму, коли утримання від ініціювання окремих, навіть очевидно безперспективних дій сприймається як дефіцит активності.

Поєднання принципу конкурсного імунітету та принципу безсумнівної повноти дій, як видається, формує певне внутрішнє напруження в системі судових орієнтирів. З одного боку, процесуальна активність не може переслідувати автономний індивідуальний результат; з іншого – арбітражний керуючий перебуває під постійним тиском необхідності демонструвати максимальну активність задля уникнення закидів у пасивності. У такій конфігурації судовий контроль концентрується переважно на кількості та формальній наявності процесуальних дій, а не на їх функціональній узгодженості.

Доповнюючи зазначені підходи, судова практика виробила низку похідних компенсаторних принципів, зокрема: концентрацію спорів у межах справи про банкрутство[20], посилений судовий контроль[21], розширене тлума-

[19] Постанова Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 20 травня 2021 р. у справі № 922/3369/19 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98083109> (дата звернення 17.01.2026); Постанова Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 12 серпня 2021 р. у справі № 5019/960/11 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98987622> (дата звернення 17.01.2026).

[20] Постанова Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 23 вересня 2021 р. у справі № 904/4455/19 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102010186> (дата звернення 17.01.2026).

[21] Постанова Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 18 грудня 2025 р. у справі № 914/2450/22 (914/2348/24) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/132746083> (дата звернення 17.01.2026).

ПРАВО УКРАЇНИ • 2026 • № 3 • 118-131

чення фраудаторності правочинів[22] та підвищені вимоги до добросовісності учасників процесу[23]. Усі ці інструменти спрямовані на локалізацію негативних наслідків процесуальної конкуренції, але не усувають її інституційних причин.

Спільною рисою зазначених підходів є їх ретроспективний характер. Суд втручається вже після ініціювання процесуальних дій, надаючи на них пряму процесуальну відповідь і лише побічно оцінюючи їх допустимість, добросовісність або відповідність цілям конкурсного процесу. Натомість критерії, які уможливлювали б ex ante оцінити доцільність, черговість або необхідність окремих процесуальних ініціатив, залишаються поза межами сформованої практики.

Отже, натепер судова практика, виконуючи стабілізаційну функцію, здатна запобігати найбільш очевидним викривленням колективної логіки банкрутства, проте її переважно компенсаторний характер обмежує вплив на формування процесуальних стратегій і не забезпечує системного реагування на надмірну процесуальну активність. Виявлені методологічні обмеження принципу безсумнівної повноти дій арбітражного керуючого зумовлюють потребу в ширшій доктринальній рамці, здатній охопити як ризики пасивності, так і наслідки зайвої процесуальної ескалації, – такою рамкою у межах цього дослідження обґрунтовується *доктрина процесуальної достатності колективного захисту* як загальний координаційний принцип організації процесуальної активності у конкурсному процесі.

Процесуальна достатність виходить із того, що в умовах колективного конкурсного процесу не будь-яка формально допустима процесуальна дія є виправданою з позицій захисту колективного майнового інтересу. Критерієм належності виступає не сама наявність активності, а її співмірність, узгодженість з іншими процесуальними ініціативами та цільова спрямованість на досягнення матеріального результату у вигляді формування й збереження конкурсної маси. У межах цього дослідження зазначений підхід застосовується до процесуальних ініціатив, здатних безпосередньо впливати на обсяг активів або зобов'язань боржника, і не претендує на універсальне регулювання всієї процесуальної діяльності у справі про банкрутство.

Доктрина процесуальної достатності не зводиться до встановлення мінімального чи максимального рівня процесуальної активності суб'єктів колективного захисту та не трансформує їх процесуальні права в юридичні обов'язки. Її зміст полягає у функціональній оцінці відповідності процесуальних ініціатив об'єктивним потребам конкретної процедури банкрутства

[22] О Беляневич, 'Про застосування у справах про банкрутство конструкції фраудаторного правочину' [2022] 1 Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса 18–25 https://doi.org/10.31558/2786-5835.2021.2.2.

[23] В Колпаков, Г Самойленко, Д Євтушенко, 'Дотримання принципу добросовісності здійснення процедур у сфері банкрутства: як предмет судового оскарження в умовах воєнного стану' [2025] 7 Юридичний науковий електронний журнал 433–437 https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-7/104.

з урахуванням сукупності релевантних обставин, зокрема стадії провадження, структури та вартості конкурсної маси, складу кредиторів, наявності паралельних або дублюючих процесуальних дій, співвідношення очікуваних витрат і прогнозованого результату, а також реалістичності впливу відповідної ініціативи на рівень задоволення вимог кредиторів. Такий підхід не передбачає формалізованого алгоритму чи вичерпного переліку належних дій, а виконує роль аналітичної рамки, що спрямовує оцінку процесуальної поведінки у бік системної узгодженості та результативності.

Запропонована доктрина має подвійну часову орієнтацію. У вимірі ex ante вона виконує превентивну функцію, слугуючи інструментом попереднього узгодження процесуальних стратегій між суб'єктами колективного захисту. У цьому контексті йдеться не про формальне погодження кожної окремої дії та не про встановлення механізмів процесуального примусу, а про формування спільної логіки застосування процесуальних інструментів, що дає змогу мінімізувати дублювання ініціатив, конфлікти стратегій і фрагментацію колективного захисту в межах однієї справи про банкрутство.

У вимірі ex post процесуальна достатність виступає критерієм оцінки вже вчинених процесуальних дій. Вона дає змогу суду та іншим суб'єктам контролю оцінювати процесуальну поведінку не лише за кількісними показниками, а й за її якісною відповідністю колективному майновому ефекту, зокрема, з урахуванням витрат конкурсної маси, тривалості процедури та реального впливу на рівень задоволення вимог кредиторів. При цьому доктрина не підміняє судовий розсуд і не розширює його зміст, а пропонує аналітичну рамку оцінювання, що ґрунтується на функціональному зв'язку між процесуальною активністю та колективним результатом.

Ключовою методологічною відмінністю доктрини процесуальної достатності є її координаційний характер. Вона не замінює й не скасовує автономні процесуальні повноваження арбітражного керуючого, кредиторів або комітету кредиторів, а інтегрує їх у єдину рамку оцінки. У цій логіці процесуальна автономія не заперечується, однак перестає бути самодостатньою, оскільки кожна ініціатива співвідноситься з її впливом на колективний майновий результат.

У такому співвідношенні принцип процесуальної достатності та принцип безсумнівної повноти дій арбітражного керуючого корелюють як загальне і спеціальне. Принцип безсумнівної повноти дій виконує антипасивну функцію, встановлюючи мінімально необхідний стандарт професійної поведінки арбітражного керуючого, тоді як процесуальна достатність охоплює ширший спектр ситуацій і дає змогу оцінювати не лише дефіцит, а й надмірність або несистемність процесуальної активності всіх суб'єктів колективного захисту, не заперечуючи при цьому значення спеціального антипасивного стандарту.

ПРАВО УКРАЇНИ • 2026 • № 3 • 118-131

У межах цієї доктрини стає можливим виявлення двох крайніх дисфункціональних моделей процесуальної поведінки. Перша пов'язана з процесуальною пасивністю, замаскованою формальною активністю, коли окремі дії вчиняються без стратегічного зв'язку з метою формування конкурсної маси. Друга – з процесуальною ескалацією, за якої множинність автономних ініціатив не посилює колективний захист, а знижує його ефективність через розпорошення ресурсів, дублювання процесуальних зусиль і конфлікт стратегій.

Важливе значення доктрина процесуальної достатності має для структурування судової дискреції. Замість ретроспективного пошуку "невикористаних можливостей" суд отримує інструмент оцінки обґрунтованості та співмірності обраної процесуальної стратегії з урахуванням обставин, відомих на момент її формування та реалізації, що знижує ризик довільного розширення змісту принципу безсумнівної повноти дій і підвищує передбачуваність правозастосування.

Водночас процесуальна достатність змінює оптику оцінки процесуальної відповідальності у процедурах банкрутства. Аналізу підлягає не лише поведінка арбітражного керуючого, а й ступінь участі кредиторів та комітету кредиторів у формуванні та підтримці узгодженої процесуальної стратегії, що створює передумови для поступового відходу від моделі "театру одного актора" та формування засад колективної відповідальності за результат конкурсної процедури саме як наслідок діяльності всієї сукупності учасників процедури.

Отже, доктрина процесуальної достатності колективного захисту виступає концептуальним містком між формальною допустимістю процесуальних дій і їх функціональною доцільністю у конкурсному процесі, інтегруючи наявні принципи судової практики у цілісну модель координації процесуальної активності, спрямовану на досягнення балансу між автономією суб'єктів, відповідальністю та колективним майновим результатом у процедурах банкрутства.

Висновки. У результаті дослідження встановлено, що процесуальна активність у процедурах банкрутства не може оцінюватися виключно крізь призму формальної допустимості окремих дій або кількісних показників активності, а має співвідноситися з пріоритетом колективного майнового інтересу та принципом конкурсного імунітету. Саме колективний характер конкурсної процедури зумовлює необхідність оцінки процесуальних ініціатив з позицій їх функціонального впливу на формування і збереження конкурсної маси як матеріальної основи задоволення вимог усієї сукупності кредиторів.

Обґрунтовано, що принцип безсумнівної повноти дій арбітражного керуючого, сформований у судовій практиці, виконує спеціальну антипасивну функцію та не може розглядатися як універсальний критерій належної процесуальної поведінки в умовах множинності суб'єктів колективного

pravoua.com.ua

захисту. Його ізольоване застосування створює ризик ототожнення належності поведінки з процесуальним максималізмом. У зв'язку з цим у статті сформульовано доктрину процесуальної достатності колективного захисту як загальний координаційний принцип, що дає змогу оцінювати як дефіцит, так і надмірність процесуальної активності з урахуванням конкретних обставин процедури неплатоспроможності.

Запропонована доктрина розширює методологічні можливості правозастосування, не підміняючи судовий розсуд і не обмежуючи процесуальну автономію суб'єктів, а інтегруючи їхні ініціативи в спільну рамку оцінки колективного результату. Її застосування змінює оптику судової оцінки з ретроспективного пошуку "невикористаних можливостей" на аналіз обґрунтованості та співмірності обраної процесуальної стратегії, що підвищує передбачуваність правозастосування та ефективність процедур банкрутства як інструменту колективного захисту прав кредиторів.

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Munenori Yagyu, *The Life-Giving Sword: Secret Teachings from the House of the Shogun* (Translated by William Scott Wilson, Shambhala Publications 2012).
2. Butyrska I, *Pravovyi status uchasnykiv spravy pro bankrutstvo* (Tekhnodruk 2017) (in Ukrainian).
3. Poliakov B, Poliakov R, *Aktualni problemy zakhystu mainovykh prav ta interesiv kredytoriv u protseduri bankrutstva (nespromozhnosti) v Ukraini ta deiakykh krainakh Yevropy* (NDI pryvatnoho prava i pidpryiemnytstva imeni akad. F. H. Burchaka NAPrN Ukrainy 2025) (in Ukrainian).

Journal articles

4. Banasik P, Godlewska M, Kędzierski P, Morawska S, Turek J, 'The Pro-Debtor and Pro-Creditor Models – Comparison of the Effectiveness of Bankruptcy Law' [2022] 4 Kwartalnik Nauk o Przedsiębiorstwie 19–30 https://doi.org/10.33119/KNoP.2022.66.4.2.
5. Fagetan A M, 'Corporate Insolvency Laws in Selected Jurisdictions: US, England, France, and Germany – A Comparative Perspective' [2025] 14(2) Laws https://doi.org/10.3390/laws14020021.
6. Keay A, 'The Harmonization of the Avoidance Rules in European Union Insolvencies' [2017] 66(1) International & Comparative Law Quarterly 79–105 https://doi.org/10.1017/S0020589316000518.
7. Belianevych O, 'Pro zastosuvannia u spravakh pro bankrutstvo konstruktsii fraudatornoho pravochynu' [2022] 1 Pravnychyi chasopys Donetskoho natsionalnoho universytetu imeni Vasylia Stusa 18–25 https://doi.org/10.31558/2786-5835.2021.2.2 (in Ukrainian).
8. Kolohoida O, 'Zakhyst prav ta interesiv kredytoriv u razi neplatospromozhnosti hospodarskoho tovarystva' [2023] 9 Pravo Ukrainy 96–114 https://doi.org/10.33498/louu-2023-09-096 (in Ukrainian).
9. Kolpakov V, Samoilenko H, Yevtushenko D, 'Dotrymannia pryntsypu dobrosovisnosti zdiisnennia protsedur u sferi bankrutstva: yak predmet sudovoho oskarzhennia v umovakh voiennoho stanu' [2025] 7 Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal 433–437 https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-7/104 (in Ukrainian).

10. Poiedynok V, Kovalenko I, 'Vidpovidalnist dyrektoriv u protsedurakh nespromozhnosti (bankrutstva) za zakonodavstvom YeS ta okremykh derzhav-chleniv YeS' [2021] 1 Ekonomika ta pravo 48–57 https://doi.org/10.15407/econlaw.2021.01.048 (in Ukrainian).

Theses

11. Butyrskyi A, 'Pravove rehuliuvannia zakhodiv shchodo vidnovlennia platospromozhnosti borzhnyka' (dys kand yuryd nauk, 2007) (in Ukrainian).
12. Donkov S, 'Protsesualna nezalezhnist arbitrazhnoho keruiuchoho v protsedurakh bankrutstva' (dys d-ra filos 081 Pravo, 2023) (in Ukrainian).
13. Hrabovan L, 'Pohashennia vymoh kredytoriv u protseduri bankrutstva' (dys kand yuryd nauk, 2017) (in Ukrainian).
14. Huryn M, 'Vyznannia nediisnymy pravochyniv borzhnyka u protseduri bankrutstva' (dys kand yuryd nauk, 2013) (in Ukrainian).
15. Kabenok Yu, 'Pravove rehuliuvannia arbitrazhnoho upravlinnia v protseduri bankrutstva v Ukraini' (dys kand yuryd nauk, 2018) (in Ukrainian).
16. Latynin O, 'Pravove rehuliuvannia zakhystu prav kredytoriv u spravi pro nespromozhnist (bankrutstvo)' (dys kand yuryd nauk, 2012) (in Ukrainian).
17. Raicheva S, 'Vidokremlene provadzhennia u spravakh pro bankrutstvo' (dys d-ra filos. 081 Pravo, 2025) (in Ukrainian).
18. Riabtseva Ya, 'Pravovyi status arbitrazhnoho keruiuchoho' (dys kand yuryd nauk, 2006) (in Ukrainian).
19. Vechirko I, 'Pravove rehuliuvannia protsesualnykh vidnosyn u spravakh pro bankrutstvo v Ukraini' (dys kand yuryd nauk, 2011) (in Ukrainian).

Artem Danilov

THE DOCTRINE OF PROCEDURAL SUFFICIENCY AS AN INSTRUMENT FOR COORDINATING COLLECTIVE PROTECTION IN BANKRUPTCY PROCEEDINGS

Abstract. This article examines the procedural activity of the insolvency practitioner, individual creditors, and the creditors' committee in bankruptcy proceedings through the lens of the formation of the insolvency estate as the key indicator of the effectiveness of collective insolvency protection. It is argued that the plurality of actors empowered to initiate procedural actions with collective proprietary consequences should not be perceived as a mere aggregation of autonomous procedural statuses, but rather as an institutional characteristic of modern insolvency proceedings.

The article introduces the analytical concept of "subjects of collective protection" and demonstrates that the principles developed in judicial practice – most notably the principle of insolvency immunity and the principle of the insolvency practitioner's unquestionable completeness of actions – while performing an important protective function, do not provide a sufficient framework for coordinating procedural plurality. These principles operate primarily as ex post safeguards against individual enforcement and procedural passivity, but remain methodologically limited in addressing the risks of excessive, fragmented, or uncoordinated procedural activity.

In response to these limitations, the article substantiates the doctrine of procedural sufficiency of collective protection as a general coordinating principle for both ex ante and ex post assessment of procedural behaviour in bankruptcy proceedings. Procedural sufficiency is conceptualised not as a quantitative benchmark of minimum or maximum activity, but as a functional criterion aimed at ensuring a reasonable balance between necessary procedural intervention and the avoidance of procedural inflation, duplication of actions, and unjustified depletion of the insolvency estate.

The proposed doctrine shifts the analytical focus from the formal admissibility of individual procedural initiatives to their proportionality, coherence, and contribution to the collective material outcome, namely the preservation and enhancement of the insolvency estate and the

overall level of creditor satisfaction. Particular attention is paid to the asymmetry of procedural rights and responsibilities, whereby multiple actors possess autonomous procedural standing, while responsibility for the collective result is largely concentrated on the insolvency practitioner.

The article concludes that procedural sufficiency serves as a conceptual bridge between procedural autonomy and collective responsibility. It complements existing judicial standards without replacing them and provides a doctrinal framework for coordinating procedural strategies among the subjects of collective protection, enhancing predictability, efficiency, and integrity of bankruptcy proceedings.

Keywords: bankruptcy proceedings; insolvency estate; collective protection of creditors; insolvency practitioner; creditors' committee; procedural sufficiency; procedural coordination; insolvency immunity.